

BOOK REVIEW

Charlotte Perkins Gilman, *Femeile și economicul, Tărâmul-ei, Tapetul galben*

● Traducere și prefață de Amelia Precup, postfață și revizuirea traducerii de Mihaela Mudure ● Colecția „Gen și cultură”, Editura Limes, 2016, 359 p.

IULIA ANDREEA MILICĂ

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

În ianuarie 1892, Charlotte Perkins Gilman (1860-1935) publică în revista *The New England Magazine* nuvela *The Yellow Wallpaper* (*Tapetul galben*), care rămâne, până în ziua de azi, textul cel mai cunoscut din opera scriitoarei americane. Povestirea atrage atenția cititorilor sfârșitului de secol al XIX-lea asupra unor probleme grave, precum depresia postpartum, situația marginală a femeii în societate și în familie, izolarea și oprîmarea acesteia sub aparența protecției (exagerate, de altfel), care îi anulează personalitatea. În 1913, autoarea publică un articol intitulat „Why I Wrote *The Yellow Wallpaper*” („De ce am scris *Tapetul Galben*”), în care își mărturisește propria experiență în materie de depresie, boală din care a ieșit doar ignorând sfaturile medicilor care i-au impus odihnă și izolare (the „rest cure”), aparent singura soluție de vindecare, și reîntorcându-se la o viață activă. Dincolo de elementul autobiografic, această nuvelă care face parte din aproape toate antologiile de literatură americană a devenit o piatră de temelie pentru înțelegerea mișcării feministe din secolul al XIX-lea, din care face parte și Charlotte Perkins Gilman. Din păcate, însă, dincolo de faimoasa nuvelă, cariera bogată a scriitoarei Charlotte Perkins Gilman rămâne, în mare parte, necunoscută publicului larg.

În acest context, traducerea unor lucrări importante ale autoarei în limba română se înscrie nu doar în efortul de a-i populariza textele în

România, ci și de a contura imaginea unei scriitoare a cărei operă, luată în întregul său, este mult mai complexă și mai nuanțată decât ar putea transmite simpla lectură a nuvelei *Tapetul galben*.

Volumul este prima traducere în limba română a lucrărilor autoarei americane care nu a beneficiat, în fapt, de prea multă atenție critică în România. De aceea, el este foarte util specialiștilor în literatură americană și totodată interesant pentru publicul larg: pe de o parte, deoarece textele alese spre traducere sunt reprezentative pentru opera scriitoarei și pentru epoca în care au fost produse, iar, pe de altă

parte, fiindcă ediția beneficiază de un aparat critic bine documentat prin prefața semnată de traducătoarea Amelia Precup și postfața Mihaelei Mudure. Cartea conține trei dintre scrierile importante ale lui Gilman: lucrarea teoretică *Femeile și economicul* (*Women and Economics*), utopia feministă *Tărâmul-ei* (*Herland*) și nuvela mai sus menționată.

Prin *Femeile și economicul*, cititorul se familiarizează cu, poate, cea mai importantă fațetă a personalității lui Gilman, cea de feministă militantă și autoare de texte teoretice, și face cunoștință cu cel mai bine receptat text teoretic al acesteia. Premisa de la care pornește autoarea este aceea că evoluția umană a fost condiționată de o serie de constrângeri interne sau externe. Dintre aceste constrângeri ar face parte factorii de mediu, procurarea hranei și agonisirea traiului, factorii sociali. În acest context, evoluția diferită, în cazul speciei umane, a bărbaților și a femeilor este datorată, conform lui Charlotte Perkins Gilman, transformării relațiilor sexuale în relații economice. Prin căsătorie și maternitate, femeia își pierde independența economică și este forțată să ducă o existență marginală în societate, secundară ca importanță și oprimată. Femeia condiționată astfel a devenit slabă și neajutorată și a trebuit să își dezvolte, în mod artificial și exagerat, anumite atribute sexuale, în speță excesul de interes pentru aspectul fizic (frumusețe fizică și eleganță), feminitatea, senzualitatea, care îi pot asigura acesteia succesul în societate, printr-o căsătorie avantajoasă. Cu alte cuvinte, insistă Gilman, caracterele sexuale ale femeii devin singurul mijloc al acesteia de a-și asigura traiul, iar dezvoltarea lor se face în detrimentul altor abilități (o educație complexă, profesionalizare în anumite domenii) sau libertăți (libertate de mișcare în afara căminului, libertate de exprimare). Argumentația scriitoarei este complexă și se dezvoltă pe paliere tematice diverse: căsătorie, maternitate, educație, procurarea hranei, îngrijirea casei, relațiile cu bărbații și cu alte femei, etc., autoarea demonstrând că toate aceste domenii au avut de suferit din cauza transformării femeii într-o ființă casnică, inferioară, timidă, neajutorată și supusă.

Charlotte Perkins Gilman oferă și soluții pentru ieșirea din această situație: lărgirea spectrului profesiilor la care au acces femeile, exter-

nalizarea și profesionalizarea activităților domestice, de pe urma cărora ar beneficia toți membrii societății (mai bine hrăniți și îngrijiți de persoane special pregătite în acest scop), transformarea căsătoriei într-un parteneriat în care membrii să aibă drepturi egale și să muncească împreună pentru bunăstarea și fericirea familiei lor. Gilman, așadar, militează pentru cooperare, egalitate, toleranță și înțelegere și, chiar dacă schimbarea nu este nici ușoară și nici confortabilă, beneficiile rezultate ar fi enorme, iar progresul nu ar mai fi frânat de „influența forțelor primitive”, ci s-ar realiza nestingherit și rapid, pentru că „femeile și bărbații vor fi pe picior de egalitate din punct de vedere economic” (192).

Utopia feministă *Tărâmul-ei* (*Herland*) se constituie într-o exemplificare literară a eseului *Femeile și economicul*. Scriitoarea americană își imaginează o lume izolată de restul civilizației umane de un cataclism natural și de un război, ascunsă celorlalți și protejată geografic de forme de relief greu de trecut. Acolo, femeile rămase singure, fără bărbați, evoluează în mod diferit față de femeile din societățile umane supuse legilor patriarhale. Trei bărbați din America se hotărăsc să exploreze acest ținut misterios și află detalii despre lumea femeilor, dar povestesc, în același timp, despre lumea din care vin, făcând comparații cu aceasta. De cele mai multe ori, lumea oamenilor este în dezavantaj în fața societății conduse de femei. „Comparațiile sunt odioase” (251) se intitulează cel deal cincilea capitol, iar cei trei călători ce vin dintr-o lume unde, insistă ei, femeile sunt „iubite, onorate, ținute în casă să se-ngrijească de copii” (252), realizează, în cele din urmă, gravele nedreptăți la care acestea sunt, de fapt, supuse. Pe de altă parte, în lipsa bărbaților, locuitoarele din Herland au construit o lume în care primează egalitatea, dragostea, bunăvoința, toleranța și empatia, în care femeile sunt educate și folositoare societății, în care nu există sărăcie, violență, criminalitate sau pedeapsă. După cum mărturisesc cei trei călători, cunoașterea propriei lor lumi nu îi pregătește pentru ceea ce vor experimenta în această lume nouă: „Ne așteptam la o monotonie și la o supușenie tâmpă, dar am găsit o ingeniozitate socială provocatoare, mult peste a noastră. ... Ne așteptam la meschinării, și am dat peste o

conștiință socială pe lângă care națiunile noastre arată ca niște copii gâlcevitori. ... Ne așteptam la gelozie, și am găsit o puternică afecțiune de surori. Ne așteptam la isterie și am găsit un standard de sănătate și vigoare”. Comparațiile continuă în defavoarea lumii reale în care femeile sunt văzute ca sclavele „vanității muie-rești”, subjugate de „volane și volănașe” (269) și incapabile să depășească acest statut frivol, neimportant și marginalizant. Pe femeile din Herland, conchide naratorul, „trebuie să le iubești « superior » și nu ca fiindu-ți inferioare. Ele nu erau animale de companie. Nu erau servitoare. Nu erau timide, lipsite de experiență sau neajutorate” (327).

Dacă *Tărâmul-ei* este o exemplificare optimistă a colaborării dintre sexe și a posibilității de regenerare și schimbare în bine a lumii prin cooperare, parteneriat, bunăvoință și toleranță, *Tapetul galben* prezintă varianta pesimistă: efectele nocive pe care le au marginalizarea, controlul și izolarea asupra femeii. Finalul nuvelei, după cum remarcă în prefață Amelia Precup, este totuși ambiguu: „este femeia înfrântă sau învingătoare?” s-au întreat generații de critici și cititori. De fapt, tocmai această ambiguitate devine importantă, deoarece „chiar și simpla ridicare a acestei probleme reprezintă o victorie în ceea ce privește problematizarea pertinentei ierarhiei de gen” (12).

Aparatul critic inclus în volum contextualizează operele scriitoarei și aduce informații suplimentare care sunt foarte importante pentru conturarea unei imagini cât mai clare asupra lui Charlotte Perkins Gilman, trimitând la alte scrieri și la momente importante din biografia autoarei.

Bazată pe o bibliografie bogată și la zi, prefața Ameliei Precup face o introducere necesară unei mai bune înțelegeri nu doar a textelor, ci și a legăturilor dintre cele trei fațete ale feminității, așa cum a fost ea înțeleasă de către scriitoarea americană. Acest studiu reliefează mai ales imaginea de feministă militantă a lui Gilman, exprimată atât prin textele teoretice, cât și prin exemplificările ficționale ale ideilor sale revoluționare.

Postfața semnată de Mihaela Mudure aduce detalii valoroase referitoare la scriitoarea Charlotte Perkins Gilman – poetă, nuvelisă și romancieră – și la operele importante din cari-

era ei impresionantă. Analizele de mare finețe întreprinse asupra romanelor, dar și asupra unor nuvele semnificative, printre care și *Tapetul Galben*, sunt completate cu referiri la autori care au inspirat-o pe Gilman, precum Henry James sau William Shakespeare, și care o plasează pe autoarea americană în galeria scriitorilor care merită atenția publicului.

Scopul acestui volum este, după cum remarcă Mihaela Mudure, „spargerea acestui tavan de sticlă al receptării românești” (349), iar autoarea conchide – cu ironie, dar și cu o profundă înțelegere a realităților vremii lui Gilman, și totodată a vremurilor noastre – că „prezenta traducere românească a scrierilor lui Charlotte Perkins Gilman are o importantă semnificație culturală” (358) deoarece, cu un secol în urmă, scriitoarea americană răspundea deja multor întrebări care se mai pun și în ziua de azi, semn că, deși multe lucruri s-au schimbat în societatea umană, foarte multe au rămas, din păcate, captive ale stereotipului și inechității. Studiile care însoțesc traducerea constituie, de asemenea, o invitație la lectură, prin promisiunea de a oferi cititorilor o scriitoare interesantă și plină de ironie, înzestrată cu o cunoaștere matură a mecanismelor sociale și cu idei actuale, în ciuda decalajului temporal dintre ea și noi.